

Jihočeská Univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra Anglistiky

Bakalářská práce

Hudba a poezie v díle J.R.R. Tolkiena
Music and Poetry in the Work of J.R.R.
Tolkien

Vypracoval: Kateřina Reisnerová
Vedoucí práce: PhDr. Kamila Vránková

České Budějovice 2021

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci s názvem *Hudba a poezie v díle J.R.R. Tolkiena* vypracovala samostatně s použitím pramenů uvedených v bibliografii.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě - v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných ... fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích 23. dubna 2021

Kateřina Reisnerová

Anotace:

Práce se zabývá interpretací Tolkienova fantastického světa, jeho jazyky a významem hudby na pozadí vlivu anglosaské poezie. Analýza zahrnuje otázku Tolkienovy inspirace jazyky germánského typu, a dále i vliv konkrétních jazyků na charakteristiku postav a jejich způsob řeči a komunikace. Práce se snaží ukázat i význam anglosaské kultury a literatury pro Tolkienovu tvorbu. Zvláště se soustředí na formu aliteračního verše a tradici hádanek s jejich odrazem v dílech Tolkiena.

Abstract:

The thesis deals with the fantasy world of Tolkien and its languages with respect to its musical elements and the influence of Anglo-Saxon poetry. It considers Tolkien's inspiration by Germanic languages and the influence of particular languages on the characters, their speech and communication. The thesis also attempts to show the importance of Anglo-Saxon culture and literature for Tolkien's work. It concentrates especially on the role of alliteration and the tradition of riddles with their reflection in the stories of Tolkien.

Obsah

Úvod	1
1. Hudba a hudební vliv	2
2. Počátek Středozemě	4
3. Umělé jazyky	8
3.1. <i>Jazyk Valinoru a mocných Ainur</i>	8
3.1.1. Valarin	8
3.3. <i>Elfské jazyky</i>	9
3.3.1. Quendian	10
3.3.2. Common Eldarin	10
3.3.3. Quenya	11
3.3.4. Common Teleri	12
3.3.5. Telerin	13
3.3.6. Sindarin	13
3.3.7. Nandorin	17
3.4. <i>Jazyky trpaslíků</i>	17
3.4.1. Khuzdul	17
3.4.2. Iglismêk	18
3.5. <i>Lidské jazyky</i>	19
3.5.1. Taliska	20
3.5.2. Pre-Númenorean	20
3.5.3. Adúanic	21
3.5.4. Westron	22
3.5.5. Language of Dael (Dalian, Dalish)	23
3.5.6. Jazyk Rohanu	24
4. Anglosaský vliv	26
5. Anglosaská literatura a její odraz v Tolkienově díle	28
5.1. <i>Aliterační verš</i>	30
5.1.1. Lays of Beleriand	31
5.1.1.1. Lays of Children of Húrin	32
5.1.1.2. The Flight of the Noldoli	32
5.1.1.3. Lay of Eärendel	33
5.1.2. Pán prstenů	34
5.1.2.1. Arise, arise, Riders of Theoden	35
5.1.2.2. Éomers Song	35
5.1.2.3. Song of the Mounds of Mundburg	35
5.1.2.4. Long List of Ents	36
5.1.2.5. Rhymes of Lore	37
5.1.2.6. Over the land there lies a long shadow	38
5.2. <i>Přízvuk a rytmus</i>	38
5.2.1. Lays of Children of Húrin	39
6. Anglosaská tradice hádanek a Tolkien	40
6.1. <i>Hádky ve tmě</i>	41

6.1.1.	Thirty white horses	43
6.1.2.	Egg riddle	44
6.1.3.	Fish riddle	44
Závěr		0
Bibliografie.....		0
<i>Primární literatura</i>		0
<i>Sekundární literatura</i>		0
Jiné zdroje.....	Chyba! Záložka není definována.	

Úvod

V oblasti literatury, a především v oblasti žánru fantasy, s největší pravděpodobností každý slyšel jméno John Ronald Reuel Tolkien (3. ledna 1892 Bloemfontein – 2. září 1973 Bournemouth). Čtenáři, kteří četli jeho známější knihy, jako je *The Hobbit* (1973) a trilogie *The Lord of the Rings* (1937–1949), nebo jsou obeznámeni s příběhem doplňující dění ve světě Středozemě od počátku věků, jako je například *The Silmarillion* (1977), si jistě všimli nemalé přítomnosti písní, uměle vytvořeného jazyka a poetických veršů, které jsou součástí všech výše zmíněných knih. To nás přivádí k myšlence, že tyto zdánlivě “malé” střípky, obohacující děj, mají širší význam v celém kontextu příběhů. Například použití veršů zde neslouží pouze k odlehčení dramatických událostí, ale umožňuje nám nahlédnout do nitra postavy, případně dozvědět se důležité informace, které byly doposud ukryty. Jindy verše pomáhají vytvořit atmosféru pro konkrétní zápletku. Můžeme si ale být jisti, že bez těchto “perel,” ať už mluvíme o verších, písních či jazyce, by příběhy J.R.R. Tolkiena nikdy nebyly stejné a do jisté míry ani tak poutavé.

V práci se budu zabývat původem Tolkienova světa a jeho umělými jazyky. Dále se zaměřím na vliv anglosaské poezie a hudby, který se odráží v jeho dílech. Hlavním zdrojem analýzy je vedle Tolkienových vlastních textů (zvláště *Silmarillion* a dopisy, ve kterých Tolkien popisuje své myšlenky a nápady) studie Toma Shippeyho *Road to Middle-Earth*. Dalšími podklady jsou *A Dictionary of Made-Up Languages: From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons* od Stephena D. Rogerse a *Middle-earth Minstrel Essays on Music in Tolkien*, editovaná Bradfordem L. Edenem.

1. Hudba a hudební vliv

Lze říci, že Tolkienův zájem o hudbu a hudebnost jazyka se odráží ve všech jeho dílech. V každé knize o dění ve Středozemi nalezneme veršované úryvky, které by v mnoha případech mohly být interpretovány formou písně. Hudební zpracování autorovy vize nám však (mimo hudbu filmovou) dosud nebylo poskytnuto.

Hudba hrála v Tolkienově životě důležitou roli.¹ Pocházel z hudebně založené rodiny, zvláště matka hudbu milovala a tuto lásku se snažila předat i svým dětem. V mladém věku se Tolkien učil hrát na housle, bohužel s nevelkým úspěchem, vždy ale obdivoval ty, kteří dokázali vyjádřit hudbu s pomocí hudebních nástrojů. Lásku k hudbě se prohloubila v manželství s jeho ženou, která byla skutečnou umělkyní ve hře na piano.

Hudba má velký význam v celém kontextu Tolkienových příběhů. V první řadě (v *Pánovi prstenů* a v *Hobitovi*) je čtenáři představena pouze jako doplněk vyprávění, který povznáší úroveň textu a podporuje atmosféru tajemna náznakem otázek - odkud písně pocházejí a o čem vyprávějí? Další hodnota byla písním přidána ve vyprávění o období „Elder Days“ (časový úsek popisující dění od stvoření Ea – Ardy až po příchod druhých dětí – lidí).

Celá mytologie Středozemě začíná Hudbou Ainur. Pojednává o stvoření Ardy (Země, na které se nachází Středozemě). Hudbu představil Ainur (bytost podobná andělům) Eru, v elfském jazyce známý jako Ilúvatar (božská entita), jako vizi, kterou obyvatelé Ardy posléze svým zpěvem dotvořili. Každý z nich do výtvaru přidal své myšlenky a melodie. Nebyly však v úplné harmonii, protože Melkor, jiným jménem zvaný Morgoth (podobná postava jako biblický Lucifer), nejnadanější z Valar, vytvořil v hudbě disonanci. Někteří se k němu přidali,

¹ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981.

jiní se s ním naopak snažili bojovat a nakonec po Ilúvatarově zásahu vše skončilo v souznění. Valar byli vysláni na Ardu, aby zde stvořili pomocí svých darů to, co předpověděli v Hudbě.

Další příklad moci hudby nalezneme v milostném příběhu Beren a Lúthien, kde je Lúthien schopna pomocí zpěvu uspat Melkora, aby Beren mohl uchvátit Silmaril z Morghotovy koruny. Je také třeba zmínit postavu jménem Tom Bombadil, který svým zpěvem dokáže ovládat přírodu. Jelikož o jeho původu nám není nic známo a ani sám autor neposkytl další informace, můžeme pouze spekulovat a přenechat vysvětlení vlastní fantazii. Zajímavá je interpretace, že se jedná o samotného Eru, dohlízejícího na země Ardy. Jedná se však pouze o hypotézu bez konkrétního důkazu.

2. Počátek Středozemě

J.R.R. Tolkien je tvůrcem originálního fantastického světa, který pohltit nemálo čtenářů. Tolkien nevidí svět Středozemě jako dimenzi existující odděleně od naší reality (jak tomu je například v případě fiktivních zemí z oblasti science fiction). Jeho záměrem, jak sám tvrdí, bylo vytvořit svět, který by koexistoval s naším světem, pouze v jiné linii představivosti. Pokud by se snažil do vyprávění zahrnout reálné historické prvky, narušilo by to podle něj svobodu tvorby, což popisuje v rozhovoru pro BBC:

Gerrolt: „It seemed to me that Middle-earth was in a sense, as you say “this world we live in” but um this world we live in at different era?“

Tolkien: „No ... at different stage of imagination ... yes.“

Gerrolt: „Because this is interesting, because in The Lord of the Rings um particularly in appendices, you go to great trouble to get your chronology exactly correct, with respect to the four ages that you write about, but you make no attempt at all to tie this up with time as we know it today, why is that?“

Tolkien: „Because it had been impossible. Because you would completely interfered with it and trammeled on in a free invention of history and an incident of one story.“²

Toto zamyšlení přivádí čtenáře k otázce, co bylo prvotním stavebním kamenem pro vytvoření celého systému mytologické Středozemě? K hledání odpovědi je možné přistupovat chronologicky a začít u *Silmarillionu* a jeho částí: první je *QUENTA SILMARILLIONU*, která je

² *Dennis Gerrolt's interview with J.R.R. Tolkien for the BBC radio in 1964.*

tvořena dalšími dvěma díly: první díl se jmenuje AINULINDALĚ (zabývá se hudbou Ainur, ke které bych se ráda vrátila později) a druhým dílem je VALAQUENTAV (vypráví nám zprávy o Valar), celá Quenta Silmarillionu v souhrnu pojednává o historii Silmarilů. Další částí je AKALLABĚTH (sděluje děj Pádu Númenoru) a poslední je vyprávění O PRSTENECH MOCI A TŘETÍM VĚKU. *Silmarillion* nám podává chronologické informace o dění na území Ardy, což ale nebylo prvotním úmyslem. Tuto teorii potvrzuje fakt, že kniha byla poprvé vydána 15. září 1977 Christopherem Tolkienem (1924-2020), který ji poskládal ze zápisků svého otce po jeho smrti v roce 1973.

Proto bych se ráda podívala na příběh *Hobbit* (1937), který byl prvním publikovaným dílem vyprávějším o dění ve Středozemi. Můžeme říci, že byl do jisté míry prvotním impulsem vymyšleného světa, ale dozajista nebyl na počátku. Počátek byl u Tolkiena samotného, již od svého mládí byl zaujatý studiem jazyků. Jeho nadšení pro filologii ho doprovázelo i během jeho studia na univerzitě v Oxfordu, kde se věnoval studiu staré norštiny, finštiny, gótštiny (*vymřelý germánský jazyk*) a staré angličtiny (*anglosaský jazyk a anglosaská kultura se v jeho dílech odrážejí v mnoha ohledech*), velice ho zajímala také velština:

„Oh lor ...yes... obviously the modern languages, I should have said Welsh has always attracted me. By its style and sound more than any other, ever though I first only saw it on coal trucks, I always wanted to know what it was about.“³

Tolkiena fascinovaly zvláště germánské jazyky a finština. Především ho jako první zaujaly jazyky severské. Potvrzuje to skutečnost, že v relativně mladém věku se Tolkien rozhodl přeložit finskou epickou báseň *Kalevalu*, a to v jejím původním znění. Tolkien se v této epické básni pravděpodobně inspiroval postavou tragického hrdiny: Turin Tumbur z příběhu *Húrinovy*

³ Tolkien in interview for BBC radio in 1964.

děti se, stejně jako Kullervo ze staré epické básně, ožení se svou sestrou a spáchá sebevraždu. Také lze připomenout příběh o Sampovi, který vypráví o magickém předmětu, přinášejícím velké bohatství a zkázu tomu, kdo jej vlastní. Lze se domnívat, že právě tento motiv ovlivnil Tolkienův Prsten moci.

“It was like discovering a complete wine-cellar filled with bottles of an amazing wine of a kind and flavour never tasted before. It quite intoxicated me”⁴

Pokud zde ale mluvíme o jazycích, tak bychom na ně podle Tolkiena neměli pohlížet pouze jako na konstrukt současné doby, musíme se ohlédnout zpět k jejich kořenům, historii a sledovat jejich přirozený vývoj. A právě toto Tolkienovo přesvědčení, láska k jazykům a jejich historii ho přivedla k tvorbě jazyků vlastních. Poté, co vytvořil základní koncept, něco mu stále chybělo: historie, kultura a lidé, kteří by jej užívali. Z tohoto důvodu byla stvořena Středozemě, jako místo, ve kterém by jeho poezie a příběhy mohly existovat. Sám Tolkien tuto souvislost potvrdil v dopise svému nakladateli roku 1955.

“The invention of languages is the foundation. The ‘stones’ were made rather to provide a world for the languages than the reverse. To me a name comes first, and the story follows.”⁵

Toto Tolkienovo prohlášení nás vrací k výše uvedené myšlence, že příběh hobita je prvotním impulsem vymyšleného světa, ne však jeho počátkem. Na počátku byl jazyk samotný,

⁴ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 228.

⁵ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 233.

který je jádrem všech Tolkienových příběhů. Tuto skutečnost můžeme demonstrovat na způsobu, jak spisovatel vytvořil tak zvláštní slovo, jako je „hobbit.“

„I always in writing start with a name; give me a name and it produces a story, not the other way about normally.“⁶

Příběh “stvoření“ hobita začíná Tolkienem. Tentokrát již ve funkci profesora na univerzitě v Oxfordu, kdy v letních dnech opravoval testy studentů. Bylo to pro něho velmi náročné a časově ubíjející, ale shodou náhod se objevil jeden testový papír, který mu zlepšil náladu, byl totiž prázdný. Tolkien neváhal, aniž sám věděl proč, a začal na prázdný papír psát. Napsal velice známou větu: *„In a hole in the ground there lived a hobbit.“* Ta ho přivedla k zamyšlení, co/kdo je to vlastně hobit? Jeho myšlenky se převtělily do kapitol a roku 1937 vyšel jeho první publikovaný román s názvem *The Hobbit*. Uvedená příhoda jen potvrzuje, že u Tolkiena je nejdůležitějším aspektem vyprávění jazyk.

„The actual beginning, though it is not really the beginning with actual flashpoint was, I remember very clearly. I got a north pile of exam papers there, and I was marking school examinations. Marking papers in summertime is an enormous, very laborious and unfortunate. it was boring and I remember picking up a paper and actually if I nearly give an extra mark for it extra five marks section and one of this particular paper was left blank ... glorious, nothing to read so I scribbled, I cannot think why: In a hole in the ground there lived a hobbit.“⁷

⁶ Dennis Gerrold's interview with J.R.R. Tolkien for the BBC radio in 1964.

⁷ From BBC Archival Footage-In Their Own Words British Authors J.R.R. Tolkien Part 1.

3. Umělé jazyky

Jak již bylo zmíněno, Tolkien je tvůrcem celé skupiny nových jazyků. Je jich veliké množství a hlavním zdrojem inspirace pro jejich fonetickou znělost a tvorbu jsou jazyky pocházející ze severní Evropy, jako jsou finština, norština a mnohé další germánské jazyky (velština, stará angličtina a gótština).

3.1. Jazyk Valinoru a mocných Ainur

3.1.1. Valarin⁸

Jazyk Ainur se jmenuje Valarin, také nazývaný „Eldest Speech,“ v překladu „Nejstarší řeč.“ Valar jsou ve srovnání s křesťanskou obrazností podobni andělům a jsou schopni dorozumívat se prostřednictvím svých myšlenek. Řeč jim byla dána v souladu s jejich lidskou podobou, kterou získali po sestoupení na země Ardy. Valarin je od všech ostatních jazyků velice vzdálená. Elfům, kteří ji byli schopni poznat, dokonce přinášela pocit nevole, proto se Valar naučili požívat jazyky elfů, aby s nimi po jejich příchodu do zemí Amonu mohli komunikovat. Slova ve Valarin, z toho, co víme, mají tendenci být dlouhá a skládat se z osmi slabik. Kromě několika slov označujících jména nám o jazyku Ainur více informací předáno nebylo.⁹

3.2. Černá Řeč – Black Speech

Černou Řeč vytvořil Sauron pro všechny, kteří byli služebníky Mordoru. Země Mordor bylo jediné místo ve Středozeemi, kde se jazyk používal. Ostatní z obyvatel tuto mluvu vnímali jako velmi zlou, neopovážili se ani promluvit. Jediný, kdo používal čistou

⁸ Tolkien Gateway contributors. "Valarin," Tolkien Gateway, 15 Jun. 2020. Web. 25 Mar. 2021.

⁹ Tolkien Gateway contributors. "Valarin," Tolkien Gateway, 15 Jun. 2020. Web. 25 Mar. 2021.

formu této řeči, byl Sauron sám, jeho následovníci (skřeti) si ji přizpůsobovali dle potřeby a vytvořili tak množství dialektů. Jediná slova, která se dochovala v čisté formě, jsou slova, jako je „Nazgûl“ („Prstenový přízrak“) a nápisy na Prstenu moci:

¹⁰*Ash nazg durbatulûk, ash nazg gimbatul,*

ash nazg thrakatulûk, agh burzum-ishi krimpatul.

Překlad: *Jeden prsten vládne všem, jeden jim všem káže, jeden všechny přivede, do temnoty sváže)*

3.3. Elfské jazyky

Elfština byla Tolkienovým základem pro všechny jeho ostatní jazyky. Pokud hovoříme o elfských jazycích, je důležité zmínit, že jejich vývoj se odlišuje jak od geografické polohy, tak i od historie a kulturních zážitků jednotlivých druhů. Vývoj elfského jazyka blízce souvisí s rozdělením elfských větví a jejich vlastní historií.

Následující odstavec bude proto věnován stručnému shrnutí historie dělení elfů. První Ilúvatarovy děti (neboli elfové) se nazývali Quendi, což v překladu znamená „ti, kdo mluví hlasem“. Z Quendi vzešly další dvě skupiny elfů. Prvními z nich jsou Eldar, elfové, kteří uposlechli volání Valar a započali svou pouť do Valinoru od jezera Cuiviénenu. Druhá skupina se jmenuje Avari, jsou to ti, co odmítli Velikou pouť a zůstali. Další dělení už je pouze u Eldar. Mezi Eldar patří Vanyar a Noldor, tyto dvě větve v celém svém rozsahu došly do Amanu. Nejsou to ovšem jediní Eldar, poslední z rodu Eldar jsou Teleri, kteří se od svých bratrů liší tím, že během Velké pouti se část rozhodla zůstat v Beleriandu (Lindar) a zbytek se připojil ke svým příbuzným na cestě do Valinoru (Falmari). Teleri, kteří zůstali a nepokračovali dále, se jmenují

¹⁰ Stephen D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo.*

Úmаныar, patří mezi ně Sindar, Zelení elfové a Nandor. Sindar, Zelení elfové, Nandor a Avari (*tedy ti, kteří zůstali v zemi Beleriandu*) se nazývají Moriquendi, neboli „Temní elfové“ (protože nikdy neviděli světlo dvou stromů ve Valinoru). Jejich protilehlou větví jsou Calaquendi, „Elfové světla“, nebo v jiném překladu „Vznešení elfové“ (*Vanyar, Noldor, a Teleri, kteří šli do Amanu*). Říká se jim „Elfové světla,“ jelikož do země Valar přišli během dnů Dvou stromů (*Telperion a Laurelin*), stromy v Prvním věku přinášely světlo na Valinor.

3.3.1. Quendian¹¹

Quendian je jazyk prvních elfů, který je příbuzný všem prvním Ilúvatarovým dětem. Tato primitivní elfština je základem nejen pro elfské jazyky, ale i pro systémy řeči všech ve Středozemi, kromě Valar a trpaslíků, kteří svou mluvu rozvíjeli odděleně. Jazyk byl primitivnější a k jeho používání patřily gestikulační vsuvky. Většina slov se skládala ze dvou nebo tří samohlásek a na konci slov se samohlásky vyslovují dlouze.

3.3.2. Common Eldarin¹²

Společná eldarština, nebo spíš vhodnější název Běžná eldarština (*podle toho, že existuje Quenya, která je považována za Vznešenou eldarštinu*), v anglickém překladu “Common Eldarin,” je poslední společnou řečí elfů. Vyvinula se z Quendian během Veliké pouti do země Valar. Nedošlo u ní k velkým změnám od Quendian, změny zde ale byly a měly co dočinění s tvary slov. Eldarština má dvanáct jednoduchých hlásek (a, e, i, o, u ; ē, ê, ā, ō, ô, ū.) a deset diftongů (ei, ai, oi, ui; ou, au, eu, iu – tyto diftongy jsou sekundární, a ai, au, které jsou primární).

¹¹ Stephen D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p. 260-261.*

¹² Stephen D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p. 79-80.*

3.3.3. Quenya¹³

Patřící Vznešených elfů (*Vanyar, Noldor, Teleri*), stručněji těch, kterých se dostali do Valinoru, je Quenya. Na území Středozemě je považována za mluvu Vznešených elfů. Quenya má tři dialekty. Prvním je Valinorská Quenya, je používána těmi Noldor, kteří se rozhodli následovat Finrarfina a jeho rozhodnutí odvrátit se od Fëanora během vraždění Teleri v Alqualondë (*Labutím přístavu*). Zůstali v zemi Valar, kde jim bylo odpuštěno a už nikdy se nevrátili do Středozemě. Druhým dialektem je Exilic Quenya, kterou mluvili Noldor v exilu (ti, kteří se účastnili vraždění Teleri v Labutím přístavu a odešli do zemí Středozemě). Právě Exilic Quenya byla používána lidmi jako vznešená řeč elfů, při slavnostních příležitostech. Je třeba říci, že Exilic Quenya nebyla používána jako běžná řeč elfů ve Středozemi. Po zjištění, co bylo spácháno na Teleri na březích Amanu, král Sindar (Teleri, kteří zůstali v Beleriandu), Thingol, zakázal používat tento noldorský jazyk v celé své říši. Posledním dialektem je Vanyarin Quenya (*někdy je nazývána Quendya*), kterou používali Vanyar. Na rozdíl od Noldor se chtěli přiblížit Valar, proto má jejich řeč mnoho slov vypůjčených z jejich jazyka. Dá se říci, že je mnohem konzervativnější, než předešlé dva dialekty.

Quenya je foneticky a gramaticky velice podobná finštině, která patří mezi aglutinační jazyky. Aglutinační jazyk používá pro vyjádření gramatických funkcí afixy (tj. předpony, přípony a vpony), které se přidávají ke kmeni. To je i rysem flektivních jazyků, ale na rozdíl od nich označuje jeden aglutinační afix právě jednu gramatickou funkci.¹⁴ Například jedna věta v našem jazyce: „*Našel jsem to*“, se může v Quenya vyjádřit jediným slovesem: „*utúvienyes*“.¹⁵ Dalšími jazyky, které ji ovlivnily, i když už ne v takové míře, jsou latina, italština a španělština.

¹³ Tolkien Gateway contributors. "Quenya." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 12 Mar. 2021. Web. 25 Mar. 2021.

¹⁴ Wikipedia contributors. "aglutinační jazyky" Wikipedia, Web. 19. Apr. 2021.

¹⁵ Tolkien Gateway contributors. "Quenya." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 12 Mar. 2021. Web. 25 Mar. 2021.

Tolkien chtěl, aby Quenya byla archaickým jazykem a ekvivalentem latiny v kontextu našeho světa. V jednom ze svých dopisů W.R. Matthewsovi Tolkien rozvíjí svou myšlenku o podobnosti Quenya a finštiny a zdůrazňuje zvláště fonetické elementy, které jsou inspirovány právě finštinou:

„The ingredients in Quenya are various, but worked out into a self-consistent character not precisely like any language that I know. Finnish, which I came across when I had first begun to construct a 'mythology,' was a dominant influence, but that has been much reduced. It survives in some features: such as the absence of any consonant combinations initially, the absence of the voiced stops b, d, g (except in mb, nd, ng, ld, rd, which are favoured) and the fondness for the ending -inen, -ainen, -oien, also in some points of grammar, such as the inflexional endings -sse (rest at or in), -nna (movement to, towards), and -llo (movement from); the personal possessives are also expressed by suffixes; there is no gender.“¹⁶

3.3.4. Common Teleri¹⁷

V překladu „běžná telerština“ je jazykem elfů ze skupiny Teleri. Tento druh jazyka vnikl z Quendian (prvotní jazyk všech elfských lidí) a sám je dialektem „Běžné eldarštiny“ (*Common Eldarin*), je tedy foneticky hodně blízký jazyku Quenya. Common Teleri je předkem elfských dialektů ve Středozemi, jako je Sindarština, Nandorin a Silvan, ale je také předchůdcem jazyka Falmari v zemích Valinoru.

¹⁶ From a letter to W. R. Matthews, dated 13–15 June 1964, published in *Parma Eldalamberon*.

¹⁷ Tolkien Gateway contributors. "Common Telerin." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 20 Feb. 2021. Web. 21. Apr. 2021.

3.3.5. Telerin¹⁸

Jak již je výše zmiňováno, Telerin je jazykem Falmari, elfů z rodu Teleri, kteří se rozhodli během velké Pouti odejít do zemí Amanu. Vyvinula se z Common Telerin a je považována za dialekt Quenya. Paradoxně byla využívána více, než jazyky Noldor a Vanyar, jelikož Teleri svým počtem převyšovali oba tyto elfské rody. Rod Teleri odmítá jakékoli násilí, ať už v prosazování svého jazyka, tak ve využívání bojové síly: odmítli se například zúčastnit bojů proti Morghotově odporu. Jejich jazyk sice převyšuje počtem mluvčích jazyky Noldor a Vanyar, ale i přesto je považován za pouhý dialekt Quenya.

3.3.6. Sindarin¹⁹

Sindarština je jedním z posledních jazyků, které Tolkien vytvořil. Její počátky však můžeme spatřovat v jazyce „Gnomish“ nebo „Goldogrin,“ vytvořeném v roce 1910. Tento jazyk prošel v průběhu času mnoha změnami, které vedly až ke vzniku sindarštiny - Sindarin. Tento jazyk elfů byl inspirován velštinou, především její fonologickou a fonotaktickou (odvětví fonologie, která se zabývá omezeními jazyka v povolených kombinacích fonémů) stránkou.²⁰ Tolkien toto propojení jazyků potvrzuje i ve svých dopisech.

„The 'Sindarin', a Grey-elven language, is in fact constructed deliberately to resemble Welsh phonologically and to have a relation to High-elven similar to that existing between British (properly so-called, sc. the Celtic languages spoken

¹⁸ Stephen D. Rodgers:(2011). A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p.314.

¹⁹ Stephen D. Rodgers:(2011). A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p.91-92.

²⁰ Salo. D. (2004) A Gateway to Sindarin: A Grammar of an Elvish Language from J.R.R. Tolkien's Lord of the Rings. Salt Lake City: U of Utah, 2004. Print, p.12-13.

in this island at the time of the Roman Invasion) and Latin. All the names in the book, and the languages, are of course constructed, and not at random. ²¹

Sindarin se jinak označuje jako „Grey-elven“ (*Šedá elfština*). Je primárním jazykem elfů z rodu Sindar. Vyvinula se z Common Telerin jako další elfské jazyky ve Středozemi. Sindarin nebyla pouze jazykem Sindar, byla adaptována Noldor, kteří se z Valinoru vrátili zpět do Středozemě, po rozhodnutí krále Thingola: V důsledku událostí, které spáchali na Teleri v Labutím přístavu, byly nuceni vzdát se svého jazyka Quenya a užívat Sindarin. Nebyli to pouze Noldor, kdo se přizpůsobil jazyku Sindar. Mezi další, kteří tento jazyk užívali, patří lidé, ale i trpaslíci, kteří shledali snadnějším přizpůsobit se mluvě elfského lidu, než aby elfy učili svůj vlastní (elfskému uchu na míle vzdálený). Sindarština byla nejpoužívanějším elfským jazykem na území Středozemě a mimo ni. Většina čtenářů, pokud mluví o elfském jazyce, který Tolkien vytvořil, má na mysli právě řeč Sindar. Tato řeč je jedním z nejpropracovanějších jazyků, které Tolkien stvořil, a je tedy logické, že je rozvětvena do mnoha dialektů.

Prvním z nich je Doriathrin, řeč v Doriathu. Je považována za mrtvý jazyk v Tolkienově světě. Byla používána v Prvním věku na dvoře krále Thingola (*otec Lúthien*), ale postupem času vymizela a stala se součástí „Šedé elfštiny“. Bohužel se o tomto dialektu nedochovalo mnoho informací, a proto se domníváme, že Doriathrin stála někde na začátku vývoje sindarštiny, ale později byl tento nápad Tolkienem opuštěn. A nyní už o ní můžeme pouze spekulovat.

Christopher Tolkien přirovnává Doriathrin k esperantu, ve kterém J.R.R. Tolkien jako filolog nacházel zálibení.

²¹ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 232.

„In his essay ‘A Secret Vice’ (The Monsters and the Critics and Other Essays, 1983, p. 198), my father wrote of his liking for Esperanto, a liking which, he said, arose ‘not least because it is the creation ultimately of one man, not a philologist, and is therefore something like a “human language bereft of the inconveniences due to too many successive cooks”. ²²

Jsou zde ještě další tři dialekty (*Falathrin, Mithrim a Númenorean Sindarian*). Jediný, který stojí za zmínku, se jmenuje Númenorean Siandarian (*Númenorská sindarština*). Tento druh řeči používali obyvatelé Númenoru a později lidé z rodu Dúnedainů. Důležitým mezníkem pro tuto sindarštinu je Pád Númenoru. V době před jeho úpadkem byla hlavní používanou řečí právě řeč elfů, nebyl to ale jediný jazyk na ostrově. Lidé zde hovořili jazykem zvaným Adúnaic, ke kterému se vrátíme později. Před zhroucením númenorské kultury se používala výhradně sindarština Númenoru, která se příliš nelišila od elfštiny užívané ve Středozemi. Právě tímto jazykem jsou pojmenována všechna místa v Západozemí (velká část Středozemě, její severozápadní region, patří sem země, jako je například Gondor, Eriador, Rohovanion, Mordor...).²³

„The names of persons and places in this story were mainly composed on patterns deliberately modelled on those of Welsh (closely similar but not

²² Stephen D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adúnaic to Elvish, Zaum to Klingon— The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p.93.*

²³ Tolkien Gateway contributors. "Adúnaic." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 22 Feb. 2021. Web. 30 Mar. 2021.

identical). This element in the tale has given perhaps more pleasure to more readers than anything else in it." ²⁴

Bohužel užívání tohoto jazyka se ztenčovalo s přicházejícím Sauronovým vlivem nad ostrovem a do popředí se začínala dostávat řeč Adúnaic. Lidé začali závidět Valar a Prvním dětem-elfům jejich nesmrtelnost a mluva elfů se znechutila až do takové míry, že Ar-Adûnakhôr (dvacátý král Númenoru, jehož jméno v překladu znamená „Pán Západu“ a bylo jednoznačně namířeno proti elfům a Valar) zakázal používání elfských jazyků v jeho přítomnosti. S jeho agendou pak pokračoval Ar-Gimilzôr, který zakázal používání elfských jazyků v celém Númenoru. Znepřátelil si tak obyvatele Númenoru, kteří se nazývali *Faithful* (v překladu „Věrní“, tato linie lidí, jak jméno naznačuje, zůstala věrná *sindarinštině* a vůči Valar, díky tomu si vysloužili přízvisko „*Elendili*“ - „Přátelé elfů“). Povýšené chování lidí na ostrově vůči vůči Valar přivedlo výše zmiňovaný Pád Númenoru (potopení celého ostrova, který smetl do hlubin hněv samotného *Ilúvatara*, pouze *Elendili* se podařilo z ostrova uniknout.) Věrní, kteří dokázali uniknout, zavrhli *Adúnaic* a jako svůj jazyk si **ponechali** právě Númenorean *Sindarian*, ze které se **rozvětvlily** další jazyky lidské linie (ty budou podrobněji zmíněny později). Příběh númenorského pádu v mnoha ohledech připomíná bájný mýtus o Atlantidě, což není pouhá náhoda.

“This legend or myth or dim memory of some ancient history has always troubled me. In sleep I had the dreadful dream of the ineluctable Wave, either coming out of the quiet sea, or coming in towering over the green inlands. It still occurs occasionally, though now exorcized by writing about it. It always ends by

²⁴ J.R.R. Tolkien, Christopher Tolkien (ed.), *The Monsters and the Critics and Other Essays*, "English and Welsh", p. 197.

*surrender, and I awake gasping out of deep water. I used to draw it or write bad poems about it.”*²⁵

3.3.7 Nandorin²⁶

Nandorin je jazykem elfů, kteří se odpojili od Velké pouti v Mlžných horách a usídlili se v Ossiriandu. Jsou označováni jako Zelení elfové. Nandorin je odvětví jazyka, odvozené z Common Telerin. Ve Třetím věku již byla ustáleným elfským jazykem sindarština; Nandorin bylo možné nalézt jen jako pozůstatek starých věků na prastarých místech a jen málokdo ji uměl používat.

Za dialekt Nandorin lze považovat jazyk zvaný Silvan. Byl používán v Lothlórienu (království Lesních elfů na východ od Mlžných hor) a Lesní říši (Temný hvozd). Postupem času byl také nahrazen sindarštinou.

3.4 Jazyky trpaslíků

3.4.1 Khuzdul²⁷

Řeč Khuzdul byla stvořena společně se Sedmi Otcí trpaslíků jedním z Valar, jehož jméno je Aulë. Khuzdul je velmi odlišná od jazyka elfů a s jazykem lidí toho má jen málo společného, i když jistý vliv na něj měla. Je to dáno tím, že trpaslíci nebyli zmíněni v Ilúvatarově plánu během hudby Ainur. Aulë se totiž nemohl dočkat příchodu Ilúvatarových dětí, a tak „potají“ (*Ilúvatar si byl jeho činu vědom*) sám stvořil rasu trpaslíků. Stvořil je jako velice odolné a zdatné, aby dokázali čelit nezdarům Prvního věku a

²⁵ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 365.

²⁶ D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon— The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons*: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p.220.

²⁷ Stephen D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon— The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons*: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p.165-166.

Morghotově hněvu. Dalo by se říci, že na území Ardy byli jako první, s tím však Eru nesouhlasil, chtěl, aby prvními, kdo spatří krásy zemí stvořených Valar, byli elfové, a tak trpaslíky uspal. Probuzení jim bylo dopřáno až s příchodem Prvních dětí.

Trpaslíci jsou velice tajnůstkářští ohledně všeho, co se týká jejich soukromého života. Například jména, která jsou jim dána v jazyce Khuzdul, nikdy nesdělují nikomu jinému, než trpaslíkům, a sami si dávají jména, která používají s elfy a lidmi. To ale neznamena, že jsou proti tomu, aby se jejich jazyku učili jiní. Elfům se však tato mluva zdála velice vzdálená od jejich a raději trpaslíky naučili svou řeč. S lidmi je to trochu jiné, jazyk prvních zástupců Edain byl Khuzdul ovlivněn. Tento jazyk se jmenuje Taliska a je předchůdcem Adúnaic, jazyka Númenoru.

Řeč trpaslíků se na rozdíl od elfských jazyků neměnila v takovém rozsahu. Trpaslíci odmítali jakékoliv změny ve své mluvě a díky tomu jazyk zůstal ve stejné formě, jakou stvořil Aulë. Tolkien se v řeči trpaslíků nechal inspirovat arabským a hebrejským jazykem, je tedy zřejmé, že kvůli tomuto faktu se Khuzdul liší od řeči elfů, jejíž základy jsou odvozeny od severských jazyků.

„Dwarvish was both complicated and cacophonous. Even early elvish philologists avoided it, and the dwarves were obliged to use other languages, except for entirely private conversations.”²⁸

3.4.2. Iglismêk²⁹

Tato řeč nepřipomíná žádný z výše zmiňovaných jazyků. Jedná se totiž o znakovou řeč. Většinou byla používána trpaslíky v přítomnosti cizinců, protože nechtěli dát ostatním najevo

²⁸ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 40.

²⁹ Tolkien Gateway contributors. "Iglismêk." *Tolkien Gateway*. Tolkien Gateway, 10 Mar. 2019. Web. 31 Mar. 2021.

své myšlenky. Můžeme si tedy představit, že se v jeden čas odehrávají dva rozhovory: první například mezi dvěma trpaslíky a člověkem, kdy spolu obě strany diskutují o konkrétním tématu, a druhý pouze mezi trpaslíky, kteří hodnotí to, co se odehrává v prvním hovoru.

3.5. Lidské jazyky³⁰

Jazyk lidí je rozvětven mnohem více, než jazyk používaný trpaslíky, ale ne v takové míře, jako jsou elfské jazyky. Tak jako u elfů, vývoj lidského jazyka je úzce spjat s geografickými a kulturními souvislostmi. Řeč Atanatári (označení pro praotce Beorova, Hadorova a Halethina rodu) začíná v Hildórien (země na dalekém východě Středozeří, kde došlo k probuzení prvních lidí). Elfové tvrdí, že Morghot (Melkor) po jejich probuzení zalil lidská srdce stínem, a ti, kteří jeho vlivu podlehli, vedli války s těmi, co byli schopni se Morghotově stínu vzepřít. Právě tito zástupci jsou označováni jako Edain, jsou to ti, kteří se vydali z rodného území vstříc světlu zemí západu.

Prvním z rodů Edain, který přešel Ered Luin (*Mlžné Hory*) je Beorova linie. Jako druzí, kteří přišli do zemí Beleriandu byli zástupci Halethina lidu. Haletin lid byl nejmenším ze tří rodů Edain. Jako poslední se na západ dostala nejpočetnější linie, a to lidé z Hadorova domu. V důsledku toho, že Edain procitli v zemích Ardy po Prvních dětech a trpaslících, jejich jazyky jsou mluvou těchto dvou ras ovlivněny. Beorův a Hadorův rod mluvili stejnou řečí, nazývanou se Taliska, později Beorův rod vyměnil řeč prvních lidí a začal používat jazyk elfů Sindarin jako svůj vlastní. Naopak Hadorův dům si ponechal prastarou mluvu, ale působením času jej ovlivnila řeč trpaslíků Khuzdul. Haletin lid se lišil od předchozích dvou v mnoha ohledech, například jejich jazyk byl zcela odlišný od řeči ostatních domů a dorozumění nebylo možné.

³⁰ Tolkien Gateway contributors. "Mannish." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 24 Feb. 2021. Web. 2 Apr. 2021.

3.5.1. Taliska³¹

Taliska je předchůdcem většiny lidských jazyků. Byl používán zástupci Beorova a Hadorova domu. Postupem času, v době, kdy se oba rody nacházely na území Beleriandu, mluvily již odlišnými dialekty. Beorův rod, který se na své cestě setkal s Temnými elfy, se přizpůsobil jejich stylu řeči a adaptoval mnoho jejich slov i způsobů slovtvorby do své mluvy. Naopak Hadorova linie zůstala věrná původnímu jazyku s malým vlivem převzatým z řeči trpaslíků a považovala dialekt Beorova domu za podřadný. Nicméně působení obou dialektů dalo vzniknout jazyku Adúnaic (řeč používaná na ostrově Númenoru a těmi lidmi z Beorova a Hadorova domu, kteří odmítli odejít na tento ostrov).

3.5.2. Pre-Númenorean³²

Tento jazyk je odvozený od Haletina lidu a je odlišný od řeči Taliska. Užívali jej lidé, kteří se během pochodu na západ odtrhli a zůstali ve východnějších zemích. Usídlili se v Bílých horách (hory mezi Rohanem a Gondorem), ale postupem času se někteří přesouvali přes údolí Endewaith až do Minhiriathu.

V Druhém věku byli vytlačeni ze svých zemí vracejícími se Elendili, kteří je považovali za lid, jenž byl ovlivněn Morghotovým stínem, jelikož jejich jazyk se nepodobal řeči Adúnaic. Númenorci obsadili země původních kmenů od Gondoru až po řeku Glanduin. Tyto tvrdé zásahy vyhnaly zástupce Pre-Númenorců do temných lesů a východních hor (Dunland). Tyto zásahy vzbudily odpor k Númenorcům a vedly kmeny k přidání se na Sauronovu stranu v jeho válkách. Ne všichni se však přidali na stranu stínu, byli zde i ti, kdo slíbili oddanost Gondoru – například král z oblasti Bílých Hor. Když však

³¹ Tolkien Gateway contributors. "Taliska." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 12 Mar. 2021. Web. 2 Apr. 2021.

³² Tolkien Gateway contributors. "Pre-Númenorean." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 15 Jul. 2019. Web. 2 Apr. 2021.

přišel čas, aby svou přísahu splnil a pomohl v boji proti Sauronově síle, zalekl se a ukryl se v horách. Za to, že nesplnil svou přísahu, se z něj a jeho družiny staly mrtvé přízraky.

Jazyk užívaný Pre-Númenorci není v knihách příliš zastoupen, víme jen to, že do Třetího věku se dochovaly pouze dva dialekty. Prvním z nich je Drúedainic a druhým je Dunlendish, který byl užíván hobity, než došli na území Kraje, kde od něj upustili výměnou za Běžný jazyk.

3.5.3. Adúanic³³

Řeč Adúanic se vyvinula z dialektu dvou velkých lidských rodů (*Beor, Hador*), Taliska, byly v ní výrazné znaky jazyka elfů, ale i trpasličí řeči Khuzdul. Adúanic byla využívána především lidmi na ostrově Elenna (*Númenorský ostrov*), byla zde považována za podřadný jazyk oproti Quenya a Sindarin. Postupem času se však poměr využívání změnil a lidský jazyk převážil nad mluvou elfů. Pád Númenorské říše je popsán výše, tato kapitola tedy může přistoupit přímo k událostem po příjezdu Númenorců do zemí Středozemě.

Když Faithful dorazili na území Středozemě, zavrhli jazyk Númenoru (Adúanic) a opět začali prosazovat vznešený elfský jazyk Sindarštinu. Nicméně Adúanic se v zemích Středozemě rozšířila už od doby, kdy do ní dorazili první Númenorští obchodníci a osadníci, kteří zde rozšiřovali svůj vliv. Mnoho lidí se přidalo pod jejich vládu a začali Adúanic používat jako lingua franca (jakýkoliv jazyk šířeji využívaný nad rámec rodilých mluvčích). Status lingua franca je de facto obvykle „udělen“ lidmi jazyku, který nejvíce ovlivňuje dobu, ve které žijí. Toto bylo velmi důležitým faktorem, protože Adúanic se stala běžnou řečí v Eriadoru a Gondoru. Mluva se ve Středozemi vyvíjela nekontrolovatelně, byl to hrubý jazyk, ale působením času byla obohacena a zjemněna díky elfskému vlivu. Ve Třetím věku

³³Stephen D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adúnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p.22-25.*

se z řeči Númenoru stala „Common Speech“ (běžná řeč), která byla univerzálním jazykem komunikace ve Středozeří.

“The Westron or C.S. is supposed to be derived from the Mannish Adunaic language of the Númenóreans, spreading from the Númenórean Kingdoms in the days of the Kings, and especially from Gondor, where it remains spoken in nobler and rather more antique style.”³⁴

3.5.4. Westron³⁵

Řeč Westron, neboli „Common Speech,“ byla odvozena z jazyka Númenorských obyvatel Adúnaic. Ve Třetím věku ji využívali obyvatelé Středozeří k běžné komunikaci na celém svém území, kromě zemí Mordoru (primárně se zde hovořilo Černou řečí). Užívali ji téměř všichni - od lidí, trpaslíků, některých elfů (elfové z Lothlorien ji používat odmítli) až po skřetí rasu.

Jazyk hobitů je jedním z mnoha dialektů Běžné řeči, je považován za její nižší formu, obsahuje mnoho simplifikací a archaismů.³⁶ Z tohoto důvodu lidé v Gondoru považují hobití řeč za zvláštní; nejlepším příkladem, na kterém to můžeme demonstrovat, je situace, když Peregrin Bral hovoří s Denethorem II., správcem Gondoru. Pipin používá velice neformální a familiární způsob vyjadřování.³⁷

O jazyku Westron toho není příliš známo, většina názvů území a jmen je z tohoto jazyka přeložena do angličtiny. J.R.R Tolkien tvrdí, že příběhy *Pána prstenů* i *Hobita* jsou vyprávěny

³⁴ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 194.

³⁵ Stephen D. Rodgers. (2011). *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adúnaic to Elvish, Zaum to Klingon—The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons: Adamsmedia Avo. Massachusetts, p.347-348.*

³⁶ Tolkien Gateway contributors. "Hobbitish." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 24 Feb. 2021. Web. 3 Apr. 2021.

³⁷ Tolkien Gateway contributors. "Hobbitish." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 24 Feb. 2021. Web. 3 Apr. 2021.

právě v řeči Westron. Do formy anglického jazyka byly přeloženy, aby je čtenáři mohli číst, ale angličtinu a Westron nelze srovnávat. Angličtina by dle Tolkienova názoru nemohla být ničím mluvou v této době.

“English cannot have been the language of any people at that time. What I have, in fact done, is to equate the Westron or wide-spread Common Speech of the Third Age with English; and translate everything, including names such as The Shire, that was in the Westron into English terms, with some differentiation of style to represent dialectal differences.”³⁸

3.5.5. Language of Dael (Dalian, Dalish)³⁹

Tímto jazykem mluvili obyvatelé města Dale a Jezerního města. Tito severští obyvatelé jsou potomci tzv. „Northmen“ („Seveřané“), kteří patří do linie Hadorova domu. Nikdy však nepřekročili Mlžné hory a neúčastnili se Morghotových válek. Proto se odlišují od ostatních z Hadorova lidu, kteří se stali obyvateli ostrova Elenna. Tito Seveřané jsou předchůdci lidí z Dale, Jezerního města, obyvatel oblasti Rohovanion, ale také Rohirrim (rohanský lid). Jazykový základ mají přesto stejný, kořeny pocházejí z řeči Prvních Edain Taliska.

Řeč obyvatel města Dale byla adaptována trpaslíky z tohoto regionu (trpaslíci z Ereboru), kteří ji používali pro komunikaci s lidmi místo své tajné řeči Khuzdul. Dávali si v oné mluvě i jména (například Gimli), podle kterých usuzujeme, že jazyk těchto severských oblastí je inspirován Starou norštinou.

³⁸ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 193.)

³⁹ Tolkien Gateway contributors. "Language of Dale." *Tolkien Gateway*. Tolkien Gateway, 10 Mar. 2019. Web. 3 Apr. 2021.

*"The language of Dale and the Long Lake would, if it appeared, be represented as more or less Scandinavian in character; but it is only represented by a few names, especially those of the Dwarves that came from that region. These are all Old Norse Dwarf-names."*⁴⁰

3.5.6. Jazyk Rohanu⁴¹

Když Tolkien poprvé zmínil Rohirrim (Eorlingas-obyvatelé Rohanu), nebyl si jistý, kdo Rohirrim jsou a na čí straně stojí. To, co ovlivnilo budoucnost, vývoj a podstatu Eorlingas, přišlo právě s volbou jejich jazyka.⁴²

Rohanský jazyk se vyvinul z řeči používané skupinou lidí zvaných Éothéod (jeden z rodů Seveřanů, sídlící na severu řeky Anduin), je tedy zřejmé, že jejich mluva je odvozená od starého lidského jazyka Taliska. Z toho vyplývá, že způsob jejich řeči je příbuzný jazyku, jenž se používá v oblasti Rohovanion, městech Dale a Esgaroth (Jezerní město). Není však podobný jen řeči lidí, má také vztah k jazyku hobitů. Je to dáno tím, že dříve, než se hobiti usadili v končinách Kraje, během etapy, kterou nazývají „Wandering Days“ („Bloudivé Dny“- Období pouti na západ ze země svých předků na východě-severních oblastí řeky Anduin), se setkali s lidmi rodu Éothéod a odvodili si z jejich řeči mnoho svých slov. Jazyk Rohanu není poznamenán velkými zásahy elfského lidu, proto mu elfové, pokud se jej neučili, nemohli rozumět.

Rohan je inspirován středověkým anglosaským královstvím Mercie. Tom Shippey charakterizuje Rohirrim jako „Anglo-Saxons on Horseback“ (Anglosasové na koních). Právě

⁴⁰ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 194.

⁴¹ Tolkien Gateway contributors. "Rohan language." *Tolkien Gateway*. Tolkien Gateway, 24 Feb. 2021. Web. 4 Apr. 2021.

⁴² Honegger, Thomas. "The Rohirrim: 'Anglo-Saxons on Horseback'? An Inquiry into Tolkien's Use of Sources." *Tolkien and the Study of His Sources: Critical Essays*. Ed. Jason Fisher. Jefferson, NC: McFarland, 2011. 116-32. Print.

díky tomu, že Éothéod měli vliv na vývoj jazyka hobitů, který je znám jako Westron (Běžná řeč) a který je ve výpravě knih prezentován jako angličtina, Tolkien usoudil, že jazyk Rohirrim bude jakýmsi ekvivalentem Staré angličtiny, příbuzný Běžné řeči, ale i přesto jiný. Nemůžeme však tvrdit, že řeč Eorlingas je inspirována pouze anglosaským jazykem. Potvrzuje to i fakt, že Westron (*Běžná řeč*), která je lingua franca Středozeří, má být běžnou mluvou pro hobity a ostatní obyvatele Třetího věku.

Zde vyvstává problém, jelikož Westron je řeč odvozená od jazyka Adúnaic, ovlivněného řečí obyvatel žijících ve Středozeří, a ne od jazyka Rohirrim. Z toho vyplývá, že rohanská řeč nemůže být ovlivněna pouze starou angličtinou. Pokud přihlédneme ke skutečnosti, že lidé z Rohanu mají podobný původ jako obyvatelé měst Dale a Esgaroth, můžeme usoudit, že jejich jazyk je z velké části inspirován nejen anglosaským jazykem, ale také jazyky skandinávského typu. Například při oslovení krále Theodena se používá „Theoden King“ („Král Theoden“). Toto označení nacházíme u skandinávských králů, ale i u králů anglosaských. Lze tedy říci, že stará angličtina je nejdůležitějším prvkem pro rohanský jazyk s lehkým vlivem ostatních germánských jazyků.

“Languages, however, that were related to the Westron presented a special problem. I turned them into forms of speech related to English. Since the Rohirrim are represented as recent comers out of the North, and users of an archaic Mannish language relatively untouched by the influence of Eldarin, I have turned their names into forms like (but not identical with) Old English.”⁴³

⁴³ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 193-194.

Z toho, co víme, byli rohanští obyvatelé bilingvní, uměli používat jazyk Rohanu, ale také mluvili Běžnou řečí. Nedá se tvrdit, že by lidé z rohanského království mluvili nižší formou Westron. Jejich úroveň byla podobná úrovni gondorského lidu, v některých ohledech byla i lepší. Jediné, v čem se Běžná řeč od gondorské mluvy lišila, byla výslovnost. Tolkien popisuje její pomalejší tempo a zvučnější artikulaci:

“The Rohirrim no doubt (as our ancient English ancestors in a similar state of culture and society) spoke, at least their own tongue, with a slower tempo and more sonorous articulation, than modern 'urbans'. But I think it is safe to represent them when using C. S., as they practically always do (for obvious reasons) as speaking the best M[inas] T[irith]. Possibly a little too good, as it would be a learned language, somewhat slower and more careful than a native's.”⁴⁴

4. Anglosaský vliv

Tolkien je známý především díky svým fantastickým příběhům, které jsou velmi oblíbené v mnoha končinách naší Země. Samotná dobrodružná zápletka však nebyla hlavním záměrem. Již výše je zmiňováno Tolkienovo nadšení pro jazyky především germánského původu. Fascinace těmito jazyky ho provázela celý život. Potvrzuje to i skutečnost, že se Tolkien stal profesorem na univerzitě v Oxfordu, kde mezi jeho obory patřily filologie, germánské jazyky, stará angličtina, anglosaská kultura a anglická literatura. V této kapitole bych se ráda zaměřila na vliv anglosaské kultury v jeho knihách, a to v především v poezii.

⁴⁴ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 271.

Anglosaský vliv nejlépe nalezneme v Rohanském království, které bylo právě těmito dávnými obyvateli Anglie inspirováno. Tolkien si nepřipouští, že Rohirrim jsou v celé své míře kopií anglosaských obyvatel. V obecném slova smyslu si byli podobní jednoduchým způsobem života: starost o půdu, která patřila vyspělejší kultuře (*Gondor*).⁴⁵ Výrazným rozdílem mezi Anglosasy a Rohirrim je jejich vztah ke koním. Právě využíváním koní se Rohirrim liší od Anglosasů, kteří s užitím koní v bojové strategii nechtěli mít nic společného. Obyvatelé rohanské říše si naopak na účinku bojové jízdy zakládali. Vazba s koňmi je součástí i jejich jména, které zní „Eotheid“ (význam ve staré angličtině: eoh = 'horse' + peod = 'people',). Mnoho jmen v Rohanu obsahuje slovo „eoh“ (kůň), například Éomer (velkolepý kůň), Éowyn (milovník koní) či Éomund (ochránce koní).⁴⁶

v Běžné řeči se jméno Eotheid překládá jako „Riders“ (jezdci). Sice si nemůžeme být jisti, ale na základě dopisu, který Tolkien posílá Rhoně Beare, lze předpokládat, že při tvorbě Rohanu a jeho spojitostí s Anglosasy na koních se nechal inspirovat tapisérií z Bayeux (tapisérie, která popisuje dění bitvy u Hastingsu v roce 1066).⁴⁷ Na tomto vyobrazení velebného souboje jsou Anglosasové představováni jako jezdci na koních. Můžeme se domnívat, že právě tímto obrazem se Tolkien nadchnul, když přemýšlel o podstatě rohanského království a jeho přízvisku Eotheid.

“Tolkien on Bayeux Tapestry: „The Rohirrim were not 'mediaeval', in our sense.

The styles of the Bayeux Tapestry (made in England) fit them well enough, if one

⁴⁵ Shippey, T. A. *The Road to Middle-Earth*. Grafton, An Imprint of Harper Collins Publishers, London, 1982, p. 287

⁴⁶ Tolkien Gateway contributors. “Éomer.” “Éowyn.” “Éomund.” Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 22 Feb. 2021. Web. 13 Apr. 2021.

⁴⁷ Bayeux museum contributors. “What is the Bayeux Tapestry about” Bayeux museum. Bayeux museum, Web. 13 Apr. 2021.

remembers that the kind of tennis-nets [the] soldiers seem to have on are only a clumsy conventional sign for chainmail of small rings."⁴⁸

Tom Shippey anglosaské téma spojené s Rohanem specifikuje s mnohem větší konkrétností. Poukazuje na to, že hlavní inspirací bylo království na západě Anglie zvané Mercie.⁴⁹ Shippey tvrdí, že veškeré názvy a jména v Rohanu jsou vytvořena na základě staré angličtiny. Inspiraci královstvím Mercie demonstruje na jméně, které Rohirrim dali své zemi „Mark“ (*Marka, Rohan je jméno v Běžné řeči*). Domnívá se, že toto jméno pochází ze západosaského slova „Mearc“ (výslovnost „Mark“), které v překladu znamená Mercie.⁵⁰ Shippey nepoukazuje pouze na využití jazyka, ohlíží se i na kulturu a zvyky Anglosasů a jejich vliv na tvorbu Tolkiena. Správně bychom měli upřesnit, že Shippey nehovoří o podobnosti s Anglosasy v historickém kontextu. Mluví o jejich podobě na základě vyobrazení v dávných bájích, poezii a legendách, které pojednávají o hrdinských činech protagonistů.

5. Anglosaská literatura a její odraz v Tolkienově díle

Za největší zdroj vlivu anglosaské poezie v Tolkienově tvorbě lze považovat epos *Beowulf* (Tolkien tento epos přeložil ze staré angličtiny do angličtiny dnešní). Střípky z tohoto díla můžeme vidět v mnohých náznacích, například ve jménech Eomer (*from him there sprang Eomer, Garmund's grandson, kinsman of Hemming, his warriors' mainstay and master of the field*⁵¹) a Hama (*There was no hoard like it since Hama snatched the Brosings' neck-chain*⁵²). Pokud mluvíme o kultuře a zvyklostech, můžeme si všimnout podobné situace, nacházející se

⁴⁸ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 297).

⁴⁹ Shippey, T. A. *The Road to Middle-Earth*. Grafton, An Imprint of Harper Collins Publishers, London, 1982, p. 286.

⁵⁰ Shippey, T. A. *The Road to Middle-Earth*. Grafton, An Imprint of Harper Collins Publishers, London, 1982, p. 288-289.

⁵¹ Seamus H., *Beowulf and New Verse Translation*. W. W. NORTON & COMPANY, New York, London, 2000, p.83.

⁵² Seamus H., *Beowulf and New Verse Translation*. W. W. NORTON & COMPANY, New York, London, 2000, p.58.

jak v *Beowulfovi*, tak v *Pánovi prstenů* (jde o část příběhu, kdy Gandalf, Legolas, Aragorn a Gimli dorazí ke dveřím zlaté královské síně Meduseld a jsou vyzváni vstoupit beze zbraní):

Beowulf: “Now may ye go in your harness of battle beneath your masked helms to look upon Hrothgar. Leave here your warlike shields and deadly shafted spears to await your issue...”⁵³

Lord of the Rings: I am the Door ward of Theoden,’ he said. ‘Háma is my name. Here I must bid you lay aside your weapons before you enter.’⁵⁴

Beowulf je pro Tolkiena důležitým zdrojem inspirace, a to jak s ohledem ke kultuře, jménům či anglosaské poezii, pro kterou je typický aliterační verš: Aliterační verš je typ verše, jehož hlavní vlastností je aliterace (stylistická figura založená na tom, že se na začátku veršů či na začátku několika slov opakuje stejná hláska nebo skupina hlásek). Tento typ verše nevyužívá rým. Byl užíván především v nejstarších germánských literaturách (staroanglická a staroseverská) a velice častý je právě v *Beowulfovi*.⁵⁵

Příklad aliteračního verše Beowulfa ve staré angličtině:

Hwæt, wé **Gár**-Dena in **géardagum** ð **þéodcyninga þrym** gefrúnon, hú **ðá æþelingas ellen** fremedon!⁵⁶

Překlad do moderní angličtiny od J.R.R.Tolkiena:

Lo! the glory of the kings of the people of the Spear-Danes in days of old we have heard tell how those princes did deeds of valour.⁵⁷

Tolkien svou inspiraci *Beowulfem* v jednom ze svých dopisů potvrzuje. Je zde tázán, zda lze spojit krádež z drakova doupěte v *Hobitovi* s podobnou situací z výše zmiňovaného eposu.

⁵³ J.R.R. Tolkien, *Beowulf a translation and commentary together with Sellic Spell*, Harper Collins Publishers, 2015, p.34.

⁵⁴ J.R.R. Tolkien, *The Two Towers, The Lord of the Rings part II*. Harper Collins e-books, p.666.

⁵⁵ Wikipedia contributors. “Aliterační verš” Wikipedia, editováno 4.10.2017, Web. 13 Apr. 2021.

⁵⁶ Seamus H., *Beowulf and New Verse Translation*. W. W. NORTON & COMPANY, New York, London, 2000, p. 17.

⁵⁷ J.R.R. Tolkien, *Beowulf a translation and commentary together with Sellic Spell*, Harper Collins Publishers, 2015, p. 18.

Tolkien se přiklání k tomu, že *Beowulf* patří mezi jeho hlavní vzory, ale že tato zmiňovaná spojitost nebyla obsažena v jeho plánu.

*“Beowulf is among my most valued sources; though it was not consciously present to the mind in the process of writing, in which the episode of the theft arose naturally (and almost inevitably) from the circumstances. It is difficult to think of any other way of conducting the story at that point. I fancy the author of Beowulf would say much the same.”*⁵⁸

5.1. Aliterační verš

Aliterační verš je typický pro staroseverskou a staroanglickou literaturu, dochází při něm k opakování stejně znějících souhlásek a samohlásek. Tolkiena již od mládí fascinoval. Nejen, že přeložil *Beowulfa*, který je psaný právě formou aliteračního verše. Dále byl spolu s E.V.Gordonem⁵⁹ překladatelem textů z tzv. „Alliterative revival“⁶⁰ (období čtrnáctého století v Anglii, kdy se autoři snaží vrátit ke kořenům a psát použitím aliteračního verše). Můžeme také mluvit o nedokončené básni, kterou Tolkien zamýšlel napsat. Jedná se o dílo s názvem „*The Fall of Arthur*“ (*Artušův pád*), které je psané právě zmiňovanou formou. Použití aliteračního verše nalezneme jak v *Pánovi prstenů*, tak v knize s názvem *Lays of Beleriand*:⁶¹ Jedná se o třetí svazek z řady *The History of Middle-earth* (dvanáct svazků, ve kterých Christopher Tolkien poukazuje na rukopisy svého otce). *Lays of Beleriand* se skládá ze tří

⁵⁸ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 39.

⁵⁹ Bradford Lee. „*Middle-earth Minstrel, Essays on Music in Tolkien*. McFarland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina, and London, 2010, p. 11.

⁶⁰ Bradford Lee. „*Middle-earth Minstrel, Essays on Music in Tolkien*. McFarland & Company, Inc., Publishers Jefferson, North Carolina, and London, 2010, p. 22.

⁶¹ Tolkien Gateway contributors. "The Lays of Beleriand." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 2 Oct. 2020. Web. 14 Apr. 2021.

kapitol, z nichž za zmínku, pokud přemýšlíme o aliteračním verši, stojí zvláště kapitola první s názvem "Lays of children of Húrin" a kapitola druhá, "Poems Early Abandoned."

*"I believe, as much due to descent as to opportunity that Anglo-Saxon and Western Middle English and alliterative verse have been both a childhood attraction and my main professional sphere. I write alliterative verse with pleasure."*⁶²

5.1.1. Lays of Beleriand

Jedná se o třetí svazek z řady *The History of Middle-earth*, jenž obsahuje legendy, které byly inspirací a základem pro pozdější sepsání *Silmarillionu*. Poskytuje vhled do původu důležitých příběhů v dějinách Středozemě. K nejvýznamnějším z nich patří vypravování o Húrinových dětech a největší milostný příběh o Beren a Lúthien. *Lays of Beleriand* se skládá ze tří kapitol aliteračních básní. Tolkien se začal věnovat tvorbě zmiňovaných příběhů v době, kdy působil na univerzitě v Leeds (1920-1926), rozvinul zde i svou ideu pojednávající o stvoření Ardy. Právě v Leeds se věnoval událostem z období „Elder Days“ (čas od počátků stvoření až do konce Prvního Věku). Utvářel zde nejen složitou linii příběhů, ale rozhodl se je psát ve verších, ať už aliteračního či klasického typu. V následujících podkapitolách kapitole bude pozornost soustředěna na verše aliterační.

*"Introducing the themes of the Eruhîr, the Children of God, The Firstborn (Elves) and the Successors (Men), whom the Valar were forbidden to try and dominate by fear or force. In Leeds I began to try and deal with this matter in high and serious style, and wrote much of it in verse."*⁶³

⁶² Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 232.

⁶³ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 364.

5.1.1.1. Lays of Children of Húrin

„Lays of Children of Húrin“ je první kapitolou v *Lays of Beleriand*, která popisuje příběh Húrinových dětí. Tolkien ji začal vytvářet na univerzitě v Leeds, ale posléze se začal soustředit na „Lays of Leithian“ (příběh Beren a Lúthien), svůj původní námět opustil a už nikdy se k němu nevrátil. Jeho syn Christopher tvrdí, že tato báseň, psaná formou aliteračního metru, je pouhým zlomkem (2000 řádků) toho, co jeho otec zamýšlel.⁶⁴ Stylistické ztvárnění podle Christophera vypovídá o Tolkienově lásce ke staroanglickému verši.

Úryvek demonstrující aliterační verš

*Then Thalion was thrust to Thangorodrim,
that mountain that meets the misty skies
on high o'er the hills that Hithlum sees
blackly brooding on the borders of the north.
To a stool of stone on its steepest peak
they bound him in bonds, an unbreakable chain,
and the Lord of Woe there laughing stood,
then cursed him for ever and his kin and seed
with a doom of dread, of death and horror.
There the mighty man unmoved sat;
but unveiled was his vision, that he viewed afar
all earthly things with eyes enchanted
that fell on his folk -- a fiend's torment.*⁶⁵

O co se v úryvku jedná

Verše zde popisují uvěznění a mučení Húrina (otec Túrina), přezdívaného Thalion (sindarské slovo s významem „vytrvalý“), Melkorem na hoře Thangorodrim a kletbu, již na něj Morghot uvalil (toužil po tom, aby mu Húrin prozradil skrytou polohu království krále Thingola Gondolin).

5.1.1.2. The Flight of the Noldoli

Tato báseň se nachází v druhé kapitole *Lays of Beleriand*, s názvem „Poems Early Abandoned.“ Popisuje smrt dvou valinorských stromů, Fëanorův hněv, jeho přísahu o získání

⁶⁴ J.R.R. Tolkien, Ch. Tolkien., *The Lay of Beleriand, The History of Middle-Earth vol.3, Harper Collins Publishers, London, 1990, p. 2.*

⁶⁵ J.R.R. Tolkien, Ch. Tolkien., *The Lay of Beleriand, The History of Middle-Earth vol.3, Harper Collins Publishers, London, 1990, p. 8 (line 15-27).*

Silmarilů a příčinu odchodu Noldor z Valinoru. Podle Christophera Tolkiena J.R.R. Tolkien příběh napsal na začátku roku 1925, ale nikdy jej nedokončil.⁶⁶ Toto vypravování se v Tolkienových rukopisech objevuje třikrát, pokaždé s jiným názvem („The Flight of the Gnomes as Sung in the Halls of Thingol,“ „Flight of the Gnomes,“ „The Flight of the Noldolin from Valinor“).

Úryvek demonstrující aliterační verš:

*A! the **T**rees of **L**ight, **t**all and **s**hapely
gold and **s**ilver, **m**ore **g**lorious **t**han **t**he **s**un,
than **t**he **m**oon **m**ore **m**agical, o'er the **m**eads of the **G**ods
their **f**ragrant **f**rith and **f**lower laden
gardens **g**leaming, once **g**ladly shone.
In **d**eath **t**hey are **d**arkened, **t**hey **d**rop their leaves
from **b**lackened **b**ranches **b**led **b**y Morgoth
and Ungoliant the **g**rim the **G**loomweaver
In **s**pider's form **d**espair and **s**hadow
a **s**huddering fear and **s**hapeless night
she **w**eaves in a **w**eb of **w**inding **v**enom
that is **b**lack and **b**reathless. Their **b**ranches fail,
the **l**ight and **l**aughter of their **l**eaves are quenched.⁶⁷*

O co se v úryvku jedná:

Je zde popisována velkolepost valinorských stromů, spolu s krásou, již přinášelo jejich světlo. V konečných verších je popisováno jejich zničení rukou Morgotha a Ungoliant (zlý duch, ztělesněný ve formě pavouka požírajícího světlo).

5.1.1.3. Lay of Eärendel

Jedná se o další příběh v druhé kapitole *Lays of Beleriand*. Vyprávění bylo bez názvu až do doby, než Christopher Tolkien našel ve spisech svého otce podobný text, který byl

⁶⁶ J.R.R. Tolkien, Ch. Tolkien., *The Lay of Beleriand, The History of Middle-Earth vol.3, Harper Collins Publishers, London, 1990, p. 131.*

⁶⁷ J.R.R. Tolkien, Ch. Tolkien., *The Lay of Beleriand, The History of Middle-Earth vol.3, Harper Collins Publishers, London, 1990, p. 132 (line 1-13).*

zakončen jménem 'Earendel', 'Earendel son of Fengel'. Tento nález ho přivedl k myšlence, že titul básně má být „Lay of Eärendel.“⁶⁸

Úryvek demonstrující aliterační verš:

*Lo! the flame of fire and fierce hatred
engulfed Gondolin and its glory fell,
its tapering towers and its tall rooftops
were laid all low, and its leaping fountains
made no music more on the mount of Gwareth,
and its whitehewn walls were whispering ash.
But Wade of the Helsings weary hearted
Tûr the earthborn was tried in battle
from the wrack and ruin a remnant led
women and children and wailing maidens
and wounded men of the withered folk
down the path unproven that pierced the hillside⁶⁹*

O co se v úryvku jedná:

Poukazuje se zde na Pád Gondolinu (skryté elfské město) a útěku jeho obyvatel do bezpečí. Pád Gondolinu je úzce spjatý s osudem Húrina a jeho dětí Túrina a Níniel.

5.1.2. Pán prstenů

V *Pánovi prstenů* se aliterační verš vyskytuje v kratších úryvcích než v *Lays of Beleriand*, nejdelší z nich, obsahující 27 řádků, nese jméno „Song of the Mounds of Mundburg.“ Většina veršovaných úryvků, ovlivněných anglosaskou poezií, je spojena s postavami pocházejícími z Rohanu. Eorlingas mají používat archaický jazyk určený pro Westron, ale všechny pasáže jsou psané v Běžné řeči. Dalšími postavami, které se vyjadřují prostřednictvím aliteračního verše, jsou Enti, Aragorn a Gandalf.

⁶⁸ J.R.R.Tolkien, Ch. Tolkien., *The Lay of Beleriand*, *The History of Middle-Earth vol.3*, Harper Collins Publishers, London, 1990, p. 141.

⁶⁹ J.R.R.Tolkien, Ch. Tolkien., *The Lay of Beleriand*, *The History of Middle-Earth vol.3*, Harper Collins Publishers, London, 1990, p. 142 (line 1-12).

5.1.2.1. Arise, arise, Riders of Theoden

Jedná se o řeč, kterou Théoden pronáší dvakrát: poprvé, když je vysvobozen ze Sarumanova vlivu, a podruhé v okamžicích předcházejících bitvu na Pelenorských polích. Správné znění má být pronášeno v jazyce Rohirrim, ale Tolkien poskytuje překlad do Běžné řeči.

Demonstrace aliteračního verše:

V králově síni:

Arise now, arise, Riders of Théoden!

Dire deeds awake: dark is it eastward.

Let horse be bridled, horn be sounded!

*Forth Eorlingas!*⁷⁰

Demonstrace aliteračního verše:

Na Pelenorských polích:

Arise, arise, Riders of Théoden!

Fell deeds awake: fire and slaughter!

Spear shall be shaken, shield be splintered,

a sword-day, a red day, ere the sun rises!

*Ride now, ride now! Ride to Gond!*⁷¹

5.1.2.2. Éomers Song

Jedná se o píseň, která je recitována Éomerem před bitvou na Pelenorských polích.

Demonstrace aliteračního verše:

Out of doubt, out of dark to the day's rising

I came singing in the sun, sword unsheathing.

To hope's end I rode and to heart's breaking:

*Now for wrath, now for ruin and a red nightfall!*⁷²

5.1.2.3. Song of the Mounds of Mundburg

⁷⁰ J.R.R. Tolkien, *The Two Towers, The Lord of the Rings part II. Harper Collins e-books, p. 675.*

⁷¹ J.R.R. Tolkien, *The Return of the King, The Lord of the Rings part III. Harper Collins e-books, p. 1096*

⁷² J.R.R. Tolkien, *The Return of the King, The Lord of the Rings part III. Harper Collins e-books, p. 1109*

„Song of the Mounds of Mundburg“ je píseň napsaná neznámým rohanským básníkem po bitvě na Pelenorských polích. Vypráví o padlých, kteří byli pohřbeni v mohylách u Mundburg, a o tragických ztrátách mužů ve válce. V tomto ohledu je píseň inspirovaná anglosaskou básní „The Battle of Maldon.“

Demonstrace aliterálního verše v úryvku:⁷³

*Death in **the** morning and at **d**ay's ending
lords took and **low**ly. **L**ong now they sleep
under **g**rass in **G**ondor by the **G**reat River
Grey now as **t**ears, **g**leaming silver,
red then it **r**olled, **r**oaring water:
foam dyed with blood **f**lamed at sunset;
as **b**eacons mountains **b**urned at evening;
red **f**ell the **d**ew in **R**ammas Echor.*

5.1.2.4. Long List of Ents

Jedná se o verše, které recituje Stromovous Smíškovi a Pipinovi, když se snaží identifikovat, co jsou za stvoření. Odříká celý seznam veršů (má být velmi dlouhý a Stromovous některé pasáže přeskočil) staré entské básně, ale hobité v něm chybějí. Po vyjednávání ze Sarumanem, na znamení vítězství, zarecituje Stromovous báseň znovu a tentokrát již zmíní i hobití lid.

⁷³ J.R.R. Tolkien, *The Return of the King, The Lord of the Rings part III*. Harper Collins e-books, p. 1111-1112.

Demonstrace aliteračního verše v úryvku:

*Learn now the lore of Living Creatures!
First name the four, the free peoples:
Eldest of all, the elf-children;
Dwarf the delver, dark are his houses;
Ent the earthborn, old as mountains;
Man the mortal, master of horses⁷⁴*

Stromovousova upravená forma

*Ents the earthborn, old as mountains,
the wide-walkers, water drinking;
and hungry as hunters, the Hobbit children,
the laughing-folk, the little people.⁷⁵*

5.1.2.5. Rhymes of Lore

Tuto báseň recituje Gandalf ve *Dvou věžích*. Když se Pipin zeptá na význam veršů, čaroděj mu odpoví, že se jedná o jednu z básní „Rhymes of Lore“ (verše tradic), která vypráví o Dúnedainských králích Anoru.

Demonstrace aliteračního verše:

*Tall ships and tall kings
Three times three,
What brought they from the founded
land
Over the flowing sea?
Seven stars and seven stones
And one white tree.⁷⁶*

O co se jedná:

Ukázka vypráví o Númenorských králích, jejich ostrově a úprku z Númenoru. Jsou zde zmíněny předměty, které si s sebou do Středozemě přinesli. Prvním zmiňovaným jsou Palantíri (kameny, s jejichž pomocí bylo možné komunikovat napříč zeměmi). Druhou věcí, kterou s sebou přivezli, bylo semeno bílého stromu (potomek valinorských stromů).

⁷⁴ J.R.R. Tolkien, *The Two Towers, The Lord of the Rings part II*. Harper Collins e-books, p. 604.

⁷⁵ J.R.R. Tolkien, *The Two Towers, The Lord of the Rings part II*. Harper Collins e-books, p. 765.

⁷⁶ J.R.R. Tolkien, *The Two Towers, The Lord of the Rings part II*. Harper Collins e-books, p. 779. 1096

5.1.2.6. Over the land there lies a long shadow

Jedná se o proroctví, které Aragorn sděluje Legolasovi a Gimlimu v *Návratu krále*. Týká se Stezek mrtvých.

Demonstrace aliteračního verše:

*Over the land there lies a long shadow,
westward reaching wings of darkness.
The Tower trembles; to the tombs of kings
doom approaches. The Dead awaken;
for the hour is come for the oathbreakers:
at the Stone of Erech they shall stand again
and hear there a horn in the hills ringing.
Whose shall the horn be? Who shall call them
from the grey twilight, the forgotten people?
The heir of him to whom the oath they swore.
From the North shall he come, need shall drive him:
he shall pass the Door to the Paths of the Dead.*⁷⁷

O co se jedná

Proroctví předpovídá, že pravý Elendilův dědic dokáže projít Stezkami mrtvých v době největší nouze. Konečně přijde čas, kdy mrtví-oathbreakers (ti, kteří porušili svůj slib a nepomohli králi Gondoru, když pomoc potřeboval), dostojí své přísahy a pomůžou pravému gondorskému vládci.

5.2. Přízvuk a rytmus

Přízvuk Tolkienových básní je úzce spjatý s aliterací a také odráží vliv anglosaské poezie. Vyznačuje přízvukné slabiky, které jsou díky němu vyslovovány s větší důrazem, hlasitěji a dlouze. Verš se dělí na dva poloverše, určené přízvuknými slabikami a také slovy spojenými aliterací. Přízvuk zdůrazňuje důležitá slova, začínající většinou i stejnou hláskou, a ovlivňuje celkový rytmus básně.⁷⁸

⁷⁷ J.R.R. Tolkien, *The Return of the King, The Lord of the Rings part III*. Harper Collins e-books, p. 1023.

⁷⁸ Z. Stříbrný, *Dějiny anglické literatury I*, Praha: Československá akademie věd, 1987, s.11.

Rytmus je vytvářen střídáním přízvučných a nepřízvučných slabik.⁷⁹ Tolkien se inspiroval jambickým metrem,⁸⁰ používaným v tradiční anglické poezii. Důležitý je počet slov v daném řádku; rytmus se měří v malých skupinách slabik, nazývaných „feet“ (stopy). Jambické metrum společně s aliterací, s častým opakováním slov a s variacemi (opakování synonymických větných celků) má přinášet větší dramatický důraz a hlubší význam veršů.

5.2.1. Lays of Children of Húrin

Vysvětlivky: **modrá**= aliterace, **oranžová**= dlouhý přízvuk, **zelená**= opakování slov, **hnědá**= rytmus

LÁ LA LÁ-LA LA-LA LA LA LÁ LA LÁ
*Lo'! the **go'**lden dragon of the **Go'd** of **He'll**,*
LA LÁ LA LA LÁ LA LA LÁ LA LÁ
*the **gloo'm** of the **woo'ds** of the **wo'rld** now **go'ne**,*
LA LÁ LA LÁ LA LÁ-LA LA LÁ
*the **wo'es** of **Me'n**, and **wee'ping** of **E'lves***
LÁ-LA LÁ-LA LÁ LA-LA LÁ-LA
***fa'ding** **fa'intly** **do'wn** **forest** **pa'thways**,*
LA LÁ LA LÁ LA LA LÁ LA LÁ-LA
*is **no'w** **to** **te'll**, and the **na'me** most **tea'rful***
LA LÁ-LA-LA LA LA-LÁ-LA LA LA LÁ LA LÁ
*of **Ni'niel** the **sorro'wful**, and the **na'me** most **sa'd***
LA LA-LÁ LA LÁ-LA LA-LÁ LA LÁ
*of **Thali'on's** son **Tú'rin** o'**erthro'wn** by **fa'te**.⁸¹*

⁷⁹ Zdeněk Stříbrný., *Dějiny anglické literatury I*, Praha: Československá akademie věd, 1987, p. 10-11.

⁸⁰ Wikipedia. contributors. "Jamb" Wikipedia, Web. 19. Apr. 2021.

⁸¹ J.R.R. Tolkien, Ch. Tolkien., *The Lay of Beleriand, The History of Middle-Earth vol.3*, Harper Collins Publishers, London, 1990, p. 6

Z výše uvedené ukázky vyplývá, že tento druh poezie je velmi znělý a svým rytmem připomíná písně. Nejedná se o náhodu, vycházíme-li ze skutečnosti, že Tolkienovou inspirací jsou staroanglické verše. Jeho hlavním zdrojem informací o anglosaské kultuře je *Beowulf*. *Beowulf* a další středověké epické příběhy nebyly určeny ke čtení, ale k naslouchání. Byly přednášeny básníkem – pěvcem, zvaným *scop*, za hudebního doprovodu malé harfy. Podobně i úryvky veršů v Tolkienově díle jsou často spojeny s motivem básnického přednesu a stávají se důležitým prostředkem hudební kvality autorova textu.

6. Anglosaská tradice hádanek a Tolkien

Tradice hádanek nebyla ve středověku populární pouze u Anglosasů. Po celém světě můžeme najít hádanky typické pro danou kulturu. Hádanky byly velice oblíbené, protože poskytovaly výzvu pro důvtip, znalosti a rozum. Nejoblíbenější byly hádanky zaměřující se na zvířata, jídlo, přírodní jevy či písmena abecedy.

Andy Orchard tvrdí, že základ pro anglosaské hádanky položil africký básník Symphosius, jenž vytvořil sérii hádanek (4.-6.stol.), které sloužily jako studijní materiál pro výuku latiny v Anglii v letech 680s-690s. Hádanky se z důvodu tehdejší velké negramotnosti předávaly nejčastěji ústní formou. Místem, kde se šířila psaná forma, byly kláštery: mniši zde pracovali na překladech cizojazyčných textů do staré angličtiny nebo tvořili texty vlastní. Největší dochovaná sbírka, obsahující 91 anglosaských hádanek, se nazývá *Exeter Book*. Tolkien se s touto knihou zcela určitě setkal, odkazuje na ni v některých ze svých dopisů.

“I also wondered how you came to have seen and to have remembered the quotation from the Exeter Book Gnomics – which (though I had not

thought of it before) does cert. provide a most admirable plea in defence of singing in one's bath.”⁸²

Příklad anglosaské hádanky v původním znění:

*Moððe word fræt-- me þæt þuhte
wrætlicu wyrd þa ic þæt wundor gefrægn,
þæt se wyrm forswalg wera gied sumes,
þeof in þystro, þrymfæstne cwide
ond þæs strangan staþol . Stælgjest ne wæs
wihte þy gleawra þe he þam wordum swalg.*⁸³

Anglický překlad

A moth ate words, that
seemed to me curious
happening when I heard
about that wonder, that
the worm a thief in the
darkness swallowed a
certain man song a glory-
fast speech and its strong
foundation. Odpověď je
knižní červ.⁸⁴

6.1. Hádanky ve tmě

„Hádanky ve tmě,“ neboli v anglickém překladu „Riddles in the Dark,“ je pátá kapitola Tolkienovy první publikované knihy o dění ve Středozemi, *The Hobbit*. Je možné říci, že právě tato kapitola je jednou z neznámějších částí příběhu.

Dochází zde k souboji v hádání mezi Bilbem a Golumem, poté, co se Bilbo oddělil od společnosti trpaslíků ve skřetích jeskyních. Tom Shippey tvrdí, že se Tolkien inspiroval staroanglickou básní s názvem „Solomon and Saturn II, kterou studoval.“⁸⁵ Objevuje se v ní soutěž v řešení hádanek mezi Solomonem a Saturnem. Shippey nachází podobnost mezi

⁸² Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 118.

⁸³ *The art of compost contributors*. “A Bookworm.” *The art of compost*, Web. 19.Apr. 2021

⁸⁴ *The art of compost contributors*. “A Bookworm.” *The art of compost*, Web. 19.Apr. 2021

⁸⁵ Shippey, T. A. *The Road to Middle-Earth*. Grafton, An Imprint of Harper Collins Publishers, London, 1982, p. 337.

Golumovou hádankou o čase a Saturnovou hádankou o stáří, která nejspíš sloužila jako inspirace.

Souboj Bilba a Goluma je postaven na vzájemné důvěře obou stran: Bilbo slíbil pod vidinou jediného východiska, že pokud prohraje, Golum ho bude moci zabít; a na druhou stranu, pokud vyhraje Bilbo, Golum ho vyvede z jeskyní. Golum však nikdy hobita nechtěl z jeskyní vyvést, což je jasné z hobitovy poslední hádanky „What have I got in my pocket?“, která byla myšlena jako výraz údivu z neznámé věci v Bilbově kapse. Golum však otázku bere jako součást hry, snaží se na ni najít odpověď a selhává. Život pod vůlí prstenu a ve tmě zlomil a ovlivnil jeho duši, proto přichází s vychytralým plánem, jak hobita usmrtí. V této podobě je Golum představen v Tolkienových dílech, i když první verze se od verze finální velice liší, což se odráží i v poznámkách Tolkienových dopisů.

In the original version of Chapter 5 of The Hobbit, Gollum really does intend to give Bilbo the Ring when the hobbit wins the riddle-game, and is deeply apologetic when he finds that it is missing: 'I don't know how many times Gollum begged Bilbo's pardon. He kept on saying: "We are ssorry; we didn't mean to cheat, we meant to give it our only present, if it won the competition."' He even offered to catch Bilbo some nice juicy fish to eat as a consolation. 'Bilbo, who has the Ring in his pocket, persuades Gollum to lead him out of the underground passages, which Gollum does, and the two of them part company in a civil manner. ⁸⁶

⁸⁶ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 486.

Z dopisů se také dozvídáme, že většinu hádanek, které nacházíme v Tolkienově díle, napsal autor sám, nejedná se o kopie již existujících textů, s výjimkou hádanky o třiceti bílých jezdcích.

“As for the Riddles: they are 'all my own work' except for 'Thirty White Horses' which is traditional, and 'No-legs'. The remainder, though their style and method is that of old literary riddles, have no models as far as I am aware, save only the egg-riddle which is a reduction to a couplet (my own) of a longer literary riddle which appears in some 'Nursery Rhyme' books, notably American ones.”⁸⁷

6.1.1. Thirty white horses

Anglické znění:

*Thirty white horses on a red hill,
First they champ,
Then they stamp,
Then they stand still.⁸⁸*

Překlad

*Třicet běloušů na rudé líše,
napřed žvýkají,
potom dupají
a pak stojí tiše.*

V této hádance Bilbo spojuje věci, které mohou dělat koně, ale i zuby. Dalo by se říci, že se jedná o těžkou hádanku, jelikož je zde přenášena vlastnost živých tvorů na neživé předměty. Glum tuto hádanku uhodl s lehkostí, jelikož s Bilbem před soutěží mluvili o tom, kdo koho sní, a navíc víme, že byl hladový. Proto dokázal rychle odpovědět „zuby.“

⁸⁷ Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. *The Letters of J.R.R. Tolkien*. Houghton Mifflin, Boston, 1981, p. 143.

⁸⁸ Tolkien, J. R. R. (2014) *The Hobbit*: London: Harper Collins Publishers, p. 87.

6.1.2. Egg riddle

Anglické znění:

*A box without hinges, key, or lid,
Yet golden treasure inside is hid⁸⁹*

Překlad

*Bez klíče a víka schránka pokladní,
a přece je zlatý poklad v ní*

Hádanka popisuje běžnou věc - vajíčko, ale za použití variace, která cestu k odpovědi komplikuje. Bilbo tuto hádanku vyslovil ve spěchu, nebylo to ani její původní znění, a předpokládal, že ji Glum vyřeší okamžitě. Glum s hádankou k Bilbově překvapení zápolí, není to pro něho tak lehké, jak hobit předpokládal. Nakonec je Glum schopen na hádanku odpovědět díky své vzpomínce na to, jak krade vajíčka z hnízd a svou babičku učí vysávat jejich „zlaté poklady“ - žloutek.

6.1.3. Fish riddle

Anglické znění:

*Alive without breath,
As cold as death;
Never thirsty, ever drinking,
All in mail never clinking⁹⁰*

Překlad:

*Nemá plíce, přece dýchá,
študená a věčně tichá,
věčně pije na své zdraví v brnění, co nerežaví.*

V tomto hlavolamu se opět užívá variace, která ztěžuje cestu k odpovědi. Charakterizuje obyčejné zvíře, jako je ryba. Používá však k tomu takových prostředků, které nás svádějí z cesty. Na začátku dostáváme první vodítko, že odpovědí je něco, co je naživu, ale přitom nedýchá. Toto tvrzení nám popírá zákony toho, co víme o živých věcech, protože

⁸⁹ Tolkien, J. R. R. (2014) *The Hobbit*: London: Harper Collins Publishers, p. 89.

⁹⁰ Tolkien, J. R. R. (2014) *The Hobbit*: London: Harper Collins Publishers, p. 90

všechno, co nedýchá, by mělo být mrtvé. Zbylé nápovědy naznačují to samé: mělo by se jednat o neživou věc. I Bilbo má s touto hádankou problém, dokáže na ni odpovědět pouze díky tomu, že z vody vyskočí ryba a otře se mu o nohu.

Tolkienovy hádanky sdílejí s anglosaskou středověkou poezií důležitý rys, a tím jsou variace. Při variacích je jeden význam opakovaně opsán několika různými, ale i synonymickými způsoby, jde v podstatě o hudební termín. Tyto variace mají v hádankách funkci nápovědy. Důležitý je i skrytý obsah: naznačen je motiv moudrosti, která je skrytá a je třeba ji hledat, což je často obtížná cesta. Této moudrosti se lze dotknout v krizových, obtížných situacích, někdy i nečekaně a náhodně, jako v případě Bilba a Gluma. V hudebních variacích dochází k opakování základní melodie s menšími obměnami, melodie v nich je harmonická, výrazná a nekomplikovaná.

Závěr

Práce vychází ze skutečnosti, že Tolkienovou vášní byla filologie, která se zabývá studiem jazyků. Právě nadšení pro jazyky bylo významnou inspirací pro Tolkienovo dílo. Autor sám vytvořil nemalé množství jazyků a dodnes můžeme obdivovat jeho originální a brilantní mysl, která byla schopna vytvořit tak poutavé fantastické světy.

Tolkiena nejvíce zajímala fonetické stránka a znělost jazyků. Mají tedy důležitou funkci při vytváření hudební kvality jeho literárních textů. Jazyky jako zdroj hudby dokáží vyjádřit emoce, náladu, atmosféru, pocity i životní zkušenosti. Jedním z faktorů, které ovlivnily Tolkienovu tvorbu, byla láska k hudbě, kterou v něm již v raném věku vzbudila matka a v dospělosti prohloubila manželka; obě byly vynikající umělkyně. Můžeme uvažovat o tom, že hudba je pro Tolkiena univerzálním jazykem, který proniká všemi jazyky a bez kterého by žádný jazyk nemohl existovat.

Od znělosti a hudebnosti jazyků je jen malý krůček k poezii a jejímu rytmu (přízvuky, opakování, variace). V tomto ohledu u Tolkiena hrála velkou roli anglosaská poezie, velmi se zajímal o celou anglosaskou kulturu, zvláště o její hrdinský aspekt (Beowulf). Podstatným rysem staroanglické poezie, který Tolkien ve svých dílech využívá, je její určenost pro zpěv za hudebního doprovodu. Svými verši tak Tolkien potvrzuje, že poezie je v podstatě hudebním vyjádřením jazyka.

Hudebnost Tolkienova jazyka i samotné téma hudby podporuje magickou atmosféru příběhů a zdůrazňuje jejich etický smysl. Je symbolickým vyjádřením života s jeho neustálým napětím mezi dobrem a zlem, radostí a smutkem, tvořením a ničením, harmonií a disharmonií.

Zároveň je výrazem snahy překonat pokušení i touhy po dobru, přátelství a lásce. Není náhoda, že je to právě píseň, která v klíčovém příběhu Tolkienova fantastického světa o Berenovi a Lúthien uspí zlo, otevře prostor lásce a mrtvému hrdinovi vrátí život.

Bibliografie

Primární literatura

Tolkien, J. R. R. (2014) *The Hobbit*: London: Harper Collins Publishers

Tolkien, J. R. R. (2004) *The Fellowship of the Ring, The Lord of the Rings part I*: Harper Collins e-books

Tolkien, J. R. R. (2004) *The Two Towers, The Lord of the Rings part II*: Harper Collins e-books

Tolkien, J. R. R. (2004) *The Return of the King, The Lord of the Rings part III*: Harper Collins e-books

Tolkien, J. R. R. (2001) *The Silmarillion*: New York: Houghton Mifflin Company

Tolkien, J. R. R., Ch. Tolkien. (1990) *The Lay of Beleriand, The History of Middle-Earth vol.3*: London: Harper Collins Publishers

Tolkien, J. R. R., Ch. Tolkien. (2015) *Beowulf a translation and commentary together with Sellic Spell*: London: Harper Collins Publishers

Sekundární literatura

Bradford, L.E. (2010) *Middle-earth Minstrel, Essays on Music in Tolkien*: North Carolina, London:

CUNDER, Anthony Joseph; WEISL, Angela Jane: *Medieval Literature: The Basics*. London: Routledge, 2018.

Heaney, S. (2000) *Beowulf and New Verse Translation*: New York, London: W. W. NORTON & COMPANY

Honegger, T. (2011) *The Rohirrim: 'Anglo-Saxons on Horseback?' An Inquiry into Tolkien's Use of Sources.* *Tolkien and the Study of His Sources: Critical Essays*. Ed. Jason Fisher. Jefferson, NC: McFarland, p.116-132

HUNT, Peter: *Children's Literature: The Development of Criticism*. Routledge, 1990.

HUNT, Peter: *Literature For Children: Contemporary Criticism*. London: Routledge, 1992.

MANLOVE, C.N., *From Alice to Harry Potter: children's fantasy in England* [online], Christchurch, N.Z.: Cybereditions, ©2003 [cit. 2015-11-25].

McFarland & Company, Inc., Publishers Jefferson

PETŘÍČEK, Miroslav: *Úvod do současné filosofie*. 4. vydání. Herrmann & synové, 1997.

Rodgers, D.S. (2011) *A dictionary of MADE-UP LANGUAGES From Adûnaic to Elvish, Zaum to Klingon— The Anwa (Real) Origins of Invented Lexicons*: Massachusetts: Adamsmedia Avo.

Shippey, T. A. (1982) *The Road to Middle-Earth*: London: Grafton, An Imprint of Harper Collins Publishers

Stříbrný, Z. (1987) *Dějiny anglické literatury I*, Československá akademie věd

Tolkien, J. R. R., Humphrey Carpenter, and Christopher Tolkien. (1981) *The Letters of J.R.R. Tolkien*: Boston: Houghton Mifflin

TOLKIEN, J. R. R.: *Tree and Leaf*. George Allen and Unwin, London, 1964.

TOWNSEND, John Rowe: *Written for Children*. Scarecrow Press, 1996.

WERNER, Wolf, *The Musicalization of Fiction: A Study in the Theory and History of Intermediality*, Amsterdam: Rodopi, 1999

Jiné zdroje

Bayeux museum contributors. "*What is the Bayeux Tapestry about*" Bayeux museum. Bayeux museum, Web. 13 Apr. 2021.

Dennis Gerrolt's interview with J.R.R. Tolkien for the BBC radio in 1964

Sander, Hannah. "*Kullervo: Tolkien's fascination with Finland*." BBC News. N.p., 27 Aug. 2015. Web. 30 March 2021.

Tolkien Gateway contributors. "Main Page." Tolkien Gateway. Tolkien Gateway, 20 Feb. 2021. Web. 21 Apr. 2021.

Tolkien, J. R. R. (2010) "*Outline of Phonology*." Parma Eldalamberon 19. 5-108. Web.

The art of compost contributors. "*A Bookworm*." The art of compost, Web. 19.Apr. 2021

Wikipedia contributors. "*Aliterační verš*" Wikipedia, editováno 4.10.2017, Web. 13 Apr. 2021.

Wikipedia contributors. "*Jamb*" Wikipedia, Web. 19. Apr. 2021.

Wikipedia contributors. "*aglutinační jazyky*" Wikipedia, Web. 19. Apr. 2021.

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice